

GASNO STANJE

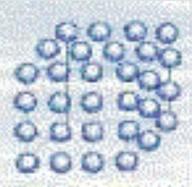
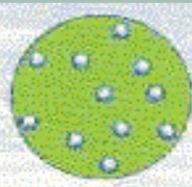
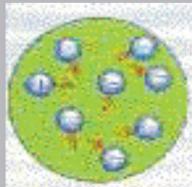
http://www.ffh.bg.ac.rs/geografi_fh_procesi.html

AGREGATNA STANJA MATERIJE

Četiri agregatna stanja materije na osnovu stepena uređenosti, tj. odnosa termalne energije čestica i energije međumolekulske inetrakcija:

- gasovito
- tečno
- čvrsto
- plazma

Većina supstancija se može jednovremeno pojaviti u više agregatnih stanja. Postojanje datog agregatnog stanja ili prelazak sistema iz jednog u drugo, generalno zavisi od temperature T , pritiska P , kao i prirode sistema.

Cvrsto stanje	Tecno stanje	Gasovito stanje	Plazma
<p><i>Primer</i> Led, H₂O</p> <p>$T < 0^{\circ}\text{C}$</p> <p>Molekuli fiksirani u resetki.</p> 	<p><i>Primer</i> Voda, H₂O</p> <p>$0 < T < 100^{\circ}\text{C}$</p> <p>Molekuli se slobodno krecu.</p> 	<p><i>Primer</i> Para, H₂O</p> <p>$T > 100^{\circ}\text{C}$</p> <p>Molekuli se slobodno krecu. Velika medjucesticna rastojanja.</p> 	<p><i>Primer</i> Jonizovan gas</p> $H_2 \rightarrow H^+ + H^+ + 2e^-$ <p>$T > 100\ 000^{\circ}\text{C}$</p> <p>Joni i elektroni se krecu nezavisno. Velika medjucesticna rastojanja.</p>

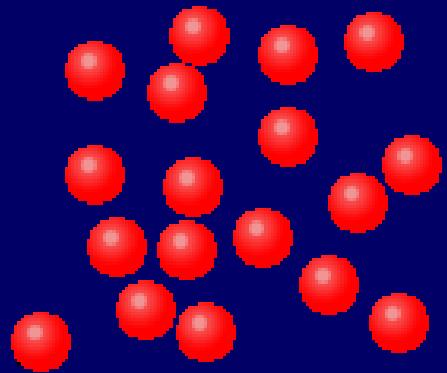
Gasno stanje:

- idealno
- realno

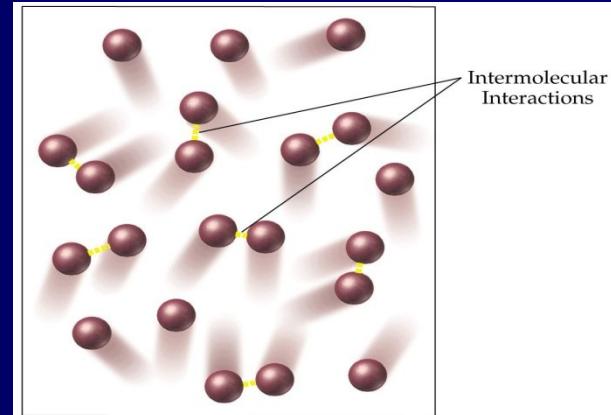
- *gasno* - neznatan intezitet privlačnih sila između čestica u datoј zapremini pa se čestice slobodno i haotično kreću kroz masu gasa.
- *tečno* - međučestične privlačne sile su znatno izraženije nego kod gasova. Međutim, one ne sprečavaju da se čestice neprekidno kreću kroz masu tečnosti, ali uslovjavaju da se one nalaze u kontaktnom okruženju jedne u odnosu na druge. Zbog toga tečnosti imaju konstantu zapreminu V , ali ne i oblik.
- *čvrsto* - međučestične privlačne sile su toliko jake da prouzrokuju praktično stalnost kontaktnog okruženja čestica. Preovlađujuće kretanje čestica je oscilovanje unutar datog prostora ograničenog drugim, njima okružujućim, česticama. Zbog toga supstancije u čvrstom stanju imaju stalnost oblika i zapremine.
- *plazma* – posebno stanje supstancije kada postoje kao entiteti samo pozitivna atomska jezgra i elektroni.

Parametri stanja	Jedinice
Pritisak P	Pascal, Pa
	atmosfera, 1 atm = 101 325 Pa
	1 bar = 10^5 Pa
	1 mm Hg = 133,322 Pa
Zapremina V	m^3
	1 l = $10^{-3} m^3$
Temperatura T	Kelvin, K
Količina supstance (broj molova n)	mol

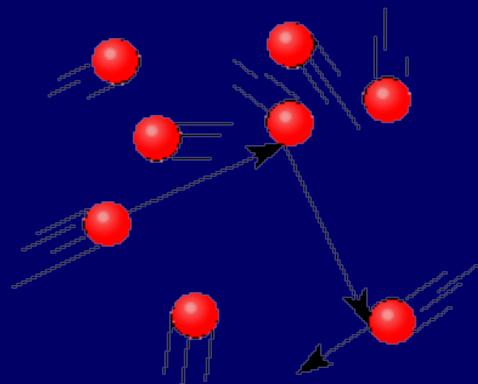
IDEALNO GASNO STANJE

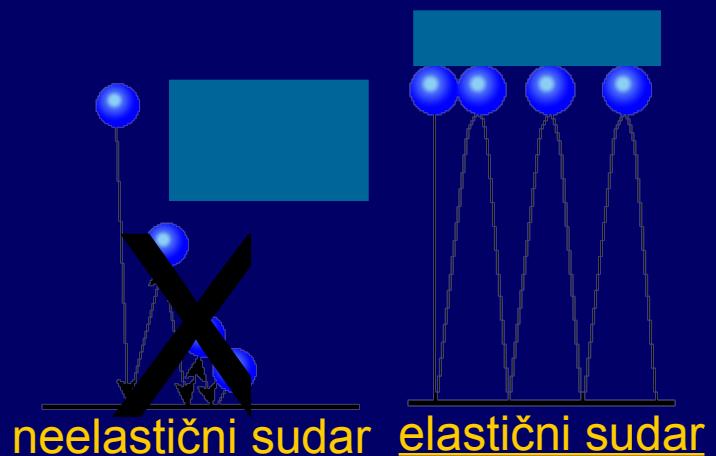
zapremina čestica zanemarljiva
u odnosu na zapreminu suda

nema interakcija između čestica

čestice se kreću haotično

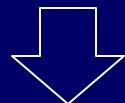

IDEALNO GASNO STANJE

Idealan gas je zamišljeni gas, u kome je zapremina čestica gasa beskonačno mala u odnosu na ukupnu zapreminu gasa (masa čestice je skoncentrisana u jednoj tački) i međučestične privlačne sile su zanemarljive.

Zakoni idealnog gasnog stanja:

- Bojl – Mariotov (R. Boyle i E. Mariotte) zakon
- Gej - Lisakov (J. Gay - Lussac) zakon
- Šarlov (J. Charles) zakon
- Avogardov (A. Avogardo) zakon

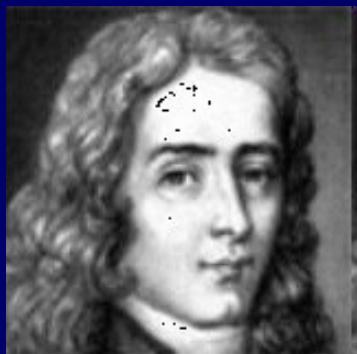
Jednačina idealnog gasnog stanja

ZAKONI IDEALNOG GASNOG STANJA

Bojl – Mariotov zakon

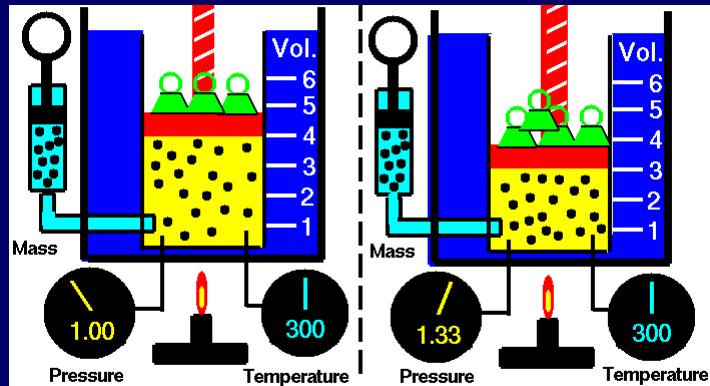
Robert Boyle

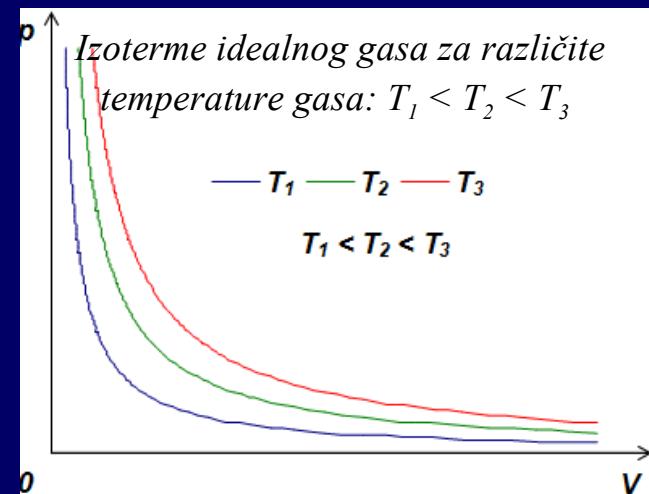
Edme Mariotte

Bojl – Mariotov zakon: Za gas kome se ne menja količina n , na nekoj određenoj temperaturi Θ_v proizvod zapremine V_i i pritiska P_i je konstantan.

$$P_1 V_1 = P_2 V_2 = \dots = P_i V_i \quad \text{za } \Theta, n = \text{const.}$$

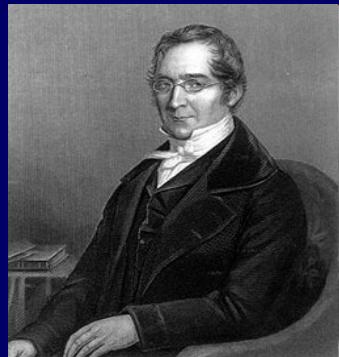

Funkcija pritiska P idealnog gasa od zapremine V na konstantnoj temperaturi Θ_i se naziva **izoterma**.

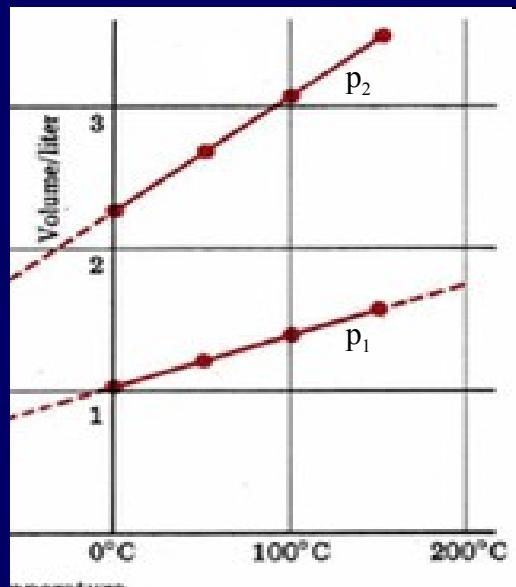

ZAKONI IDEALNOG GASNOG STANJA

Gej – Lisakov zakon

Joseph-Louis Gay-Lussac

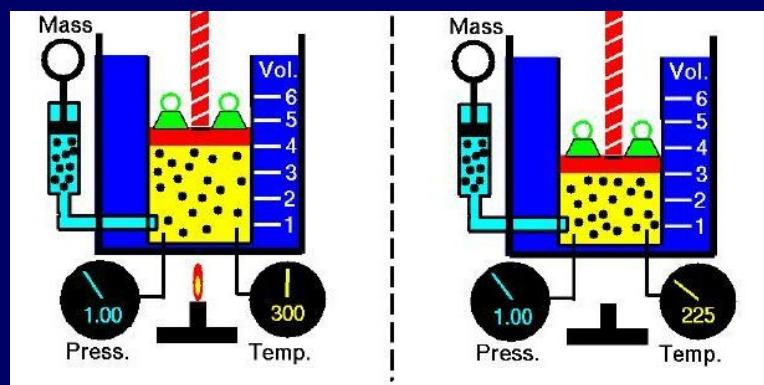
Izobare idealnog gasa za različite pritiske gasa ($p_1 > p_2$)

Gej - Lisakov zakon: Zapremina gase V_{Θ} , pri konstantnom pritisku P gase, linearna je funkcija temperature Θ .

$$V_{\Theta} = V_0(1 + \alpha_v \theta) \quad \text{za } P, n = \text{const.}$$

V_0 - zapremina gase na temperaturi $\Theta = 0^{\circ}\text{C}$

α_v - koeficijenat širenja gase

Funkcija zapremine V_{Θ} idealnog gasa od temperature Θ , pri konstantnom pritisku P se naziva **izobara**.

ZAKONI IDEALNOG GASNOG STANJA

Šarlov zakon

Jacques Charles

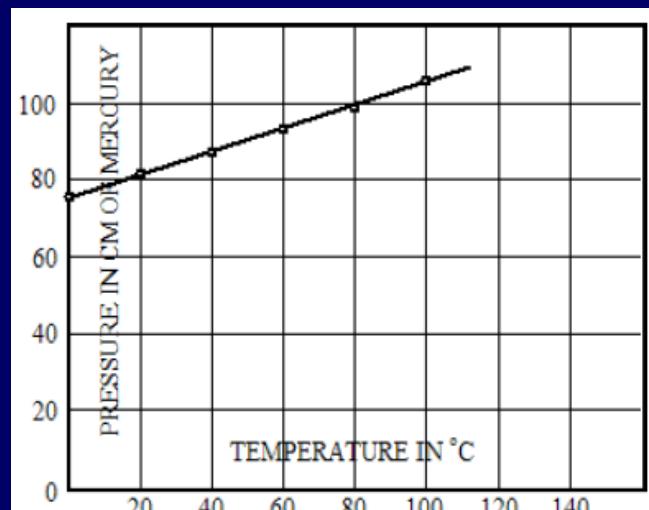
Šarlov zakon: pritisak gasa P_{Θ} , pri konstantnoj zapremini V gasa, linearna je funkcija temperature Θ .

$$P_{\Theta} = P_0(1 + \alpha_p \Theta) \quad \text{za } V, n = \text{const.}$$

P_0 - pritisak gasa na temperaturi $\Theta = 0^{\circ}\text{C}$

α_p - koeficijenat širenja gasa

Funkcija pritiska P_{Θ} idealnog gasa od temperature Θ , pri konstantnoj zapremini V , se naziva **izohora**.

Izohora za idealan gas

ZAKONI IDEALNOG GASNOG STANJA

Avogardov zakon

Amedeo Avogadro

Avogadrov zakon – Jednake zapremine svih gasova na istoj temperaturi i pritisku imaju jednak broj molekula.

$$\text{Avogadrova konstanta } N_A = 6,022 \times 10^{23} \text{ mol}^{-1}$$

	Ar	O ₂	N ₂
Zapremina:	22,4 L	22,4 L	22,4 L
Masa:	40 g	32 g	28 g
Količina:	1 mol	1 mol	1 mol
Pritisak:	1 atm	1 atm	1 atm
Temperatura:	273 K	273 K	273 K

STP (standardni uslovi): $\theta = 0^\circ\text{C}$, $p = 1 \text{ atm} \rightarrow V_{n=1} = 22,414 \text{ l mol}^{-1}$

SATP (standardni ambijentalni uslovi): $\theta = 25^\circ\text{C}$, $p = 1 \text{ bar} \rightarrow V_{n=1} = 24,789 \text{ l mol}^{-1}$

JEDNAČINA IDEALNOG GASNOG STANJA

$$PV = nRT$$

P – pritisak gasa

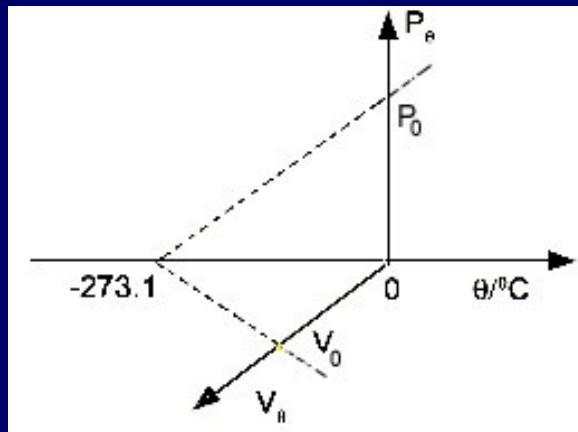
V – zapremina gasa

n – broj molova gasa

R – univerzalna gasna konstanta, $R = 8.314 \text{ J/mol}\cdot\text{K}$

T - temperatūra

Kelvinova temperaturska skala

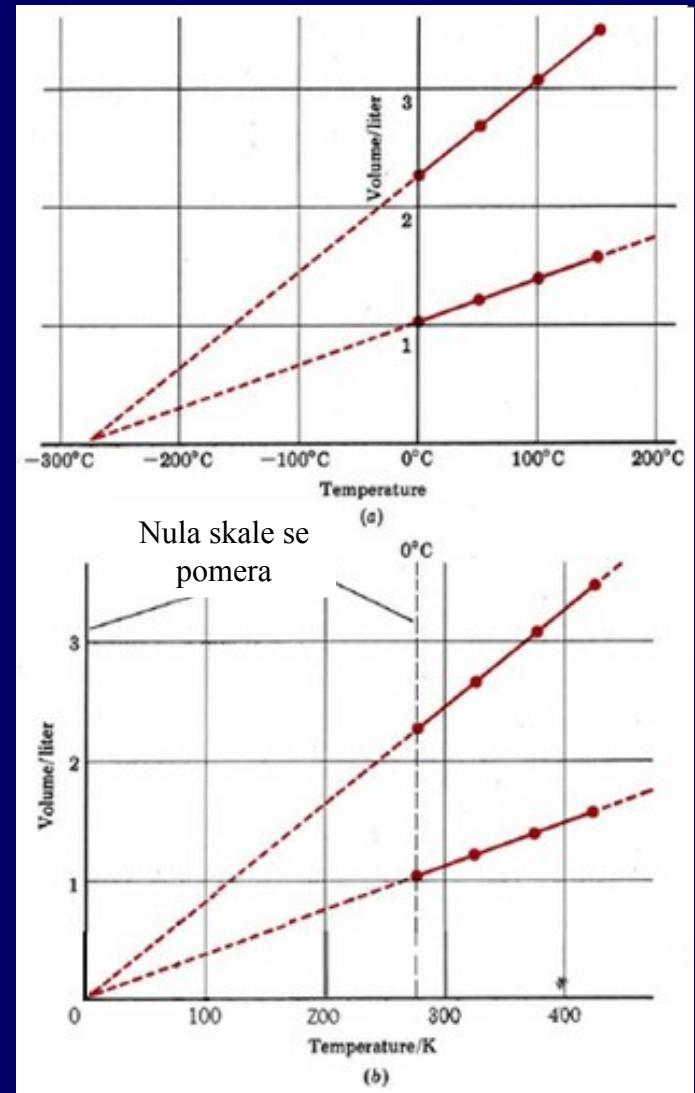

Prikaz zavisnosti pritiska P_Θ od temperature Θ pri konstantnoj zapremini (izohora) i zapremine V_Θ , od temperature pri konstantnom pritisku (izobara) idealnog gasa

Temperaturska skala obrazovana od absolutne nule temperature (- 273,15 °C) kao referentne temperature.

- Apsolutna nula
- Apsolutna (Kelvin-ova) temperaturska skala
- Veza absolutne temperature T i celzijusove temperature Θ (u °C):

$$T = (273,16 + \Theta) \text{ K}$$

Idealno gasno stanje - pregled

➤ Definicija idealnog gasnog stanja

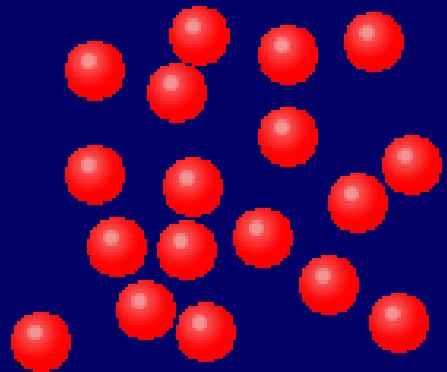
➤ Zakoni idealnog gasnog stanja:

- ▷ Bojl – Mariotov zakon
- ▷ Gej - Lisakov zakon
- ▷ Šarlov zakon
- ▷ Avogardov zakon

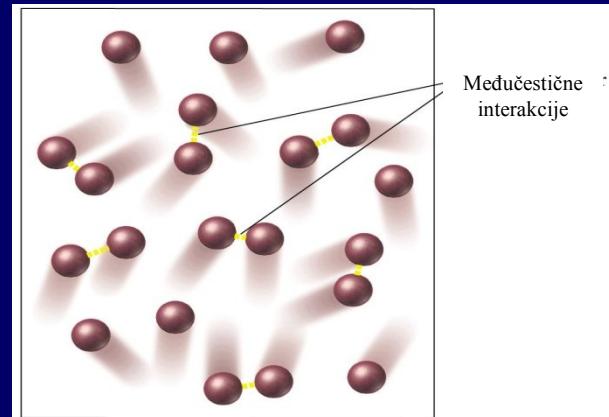
➤ Jednačina idealnog gasnog stanja

➤ Kelvinova temperaturska skala

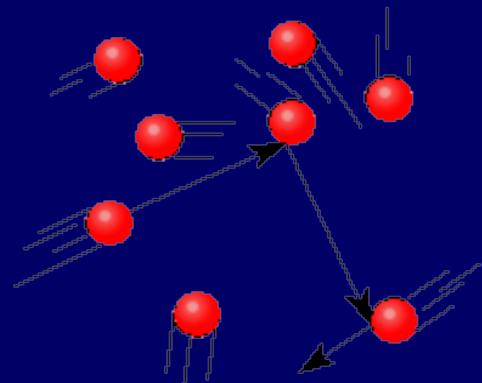
REALNO GASNO STANJE

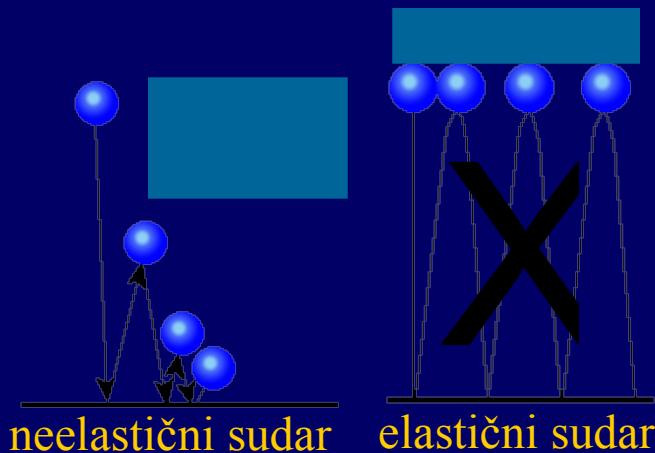
zапреmina ћестика није занемарљива
у односу на запримину суда

има интеракција између ћестика

ћестице се крећу хаотично

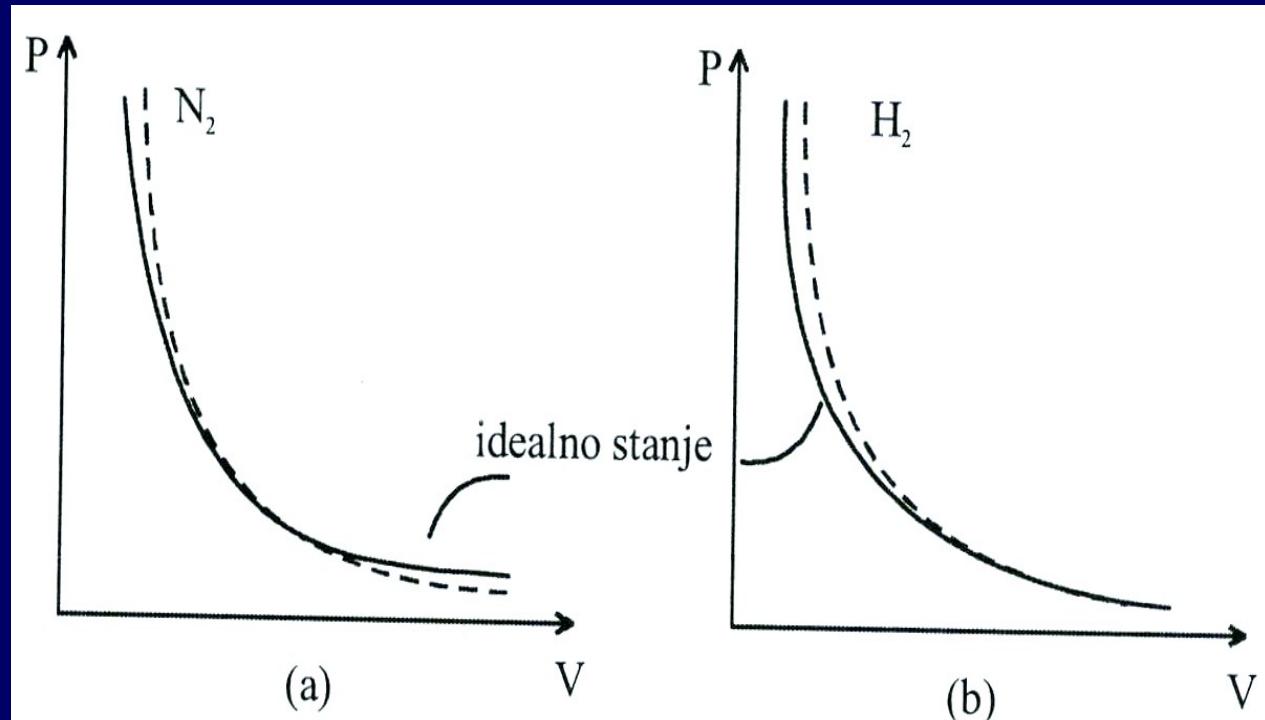
неелastičни судар

елastičни судар

Realno gasno stanje je svako stanje u kome se gasovita materija ne pokorava zakonima i jednačini idealnog gasnog stanja.

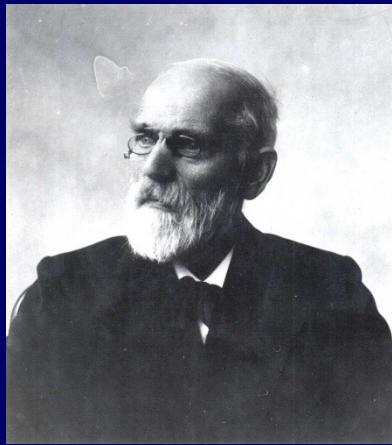
U realnim gasovima, za razliku od idealnog, postoji međusobno delovanje čestica čija se zapremina ne može da zanemari kao što je to učinjeno u slučaju idealnog gasa.

Na visokim temperaturama i niskim pritiscima, čestice gase su dovoljno udaljene jedna od druge tako da sile privlačenja između čestica praktično postaju zanemarljive i ponašanje gasova se može opisati zakonima koje važe za idealan gas.

Izoterme za azot (a) i vodonik (b) u poređenju sa izotermama za idealno gasno stanje

VAN DER VALSOVA JEDNAČINA

$$\left(P + n^2 \frac{a}{V^2} \right) (V - nb) = nRT$$

P – pritisak gasa

V – zapremina gasa

n – broj molova gasa

R - univerzalna gasna konstanta

T – absolutna temperatura

a i b - empirijske konstante

J. D. van der Waals

a – zavisi od prirode gasa i temperature

b – kovolumen, predstavlja onu zapreminu gasa ispod koje se dati gas ne može sabiti usled postojanja realnih zapremina molekula

Druge jednačine realnog gasnog stanja:

- Virijelna jednačina, jednačina Kamerling Onesa (Kamerlingh-Onnes)
- Klauzijusova (Clausius) jednačina
- još oko 200 drugih jednačina

Realno gasno stanje - pregled

- Definicija realnog gasnog stanja
- Van der Valsova jednačina
- Ostale jednačine realnog gasnog stanja